

Лорд Актън за свободата и правителството

от Гари М. Гейлс, професор по икономика в *Pepperdine University*

“Властта корумпира, а абсолютната власт корумпира абсолютно.”

Много американци могат да идентифицират автора като лорд Актън. Но това е почти всичко, което те знаят за Джон Емерик Едуард Далберг Актън – първи барон Актън на Алденхам (виж повече за лорд Актън на www.acton.org). Това е жалко, защото, според Стефан Тонсор, почетен професор по история в Университета Мичиган, Актън е едновременно “най-добре осведоменият външен наблюдател на американските дела през 19 век” и дълбоко загрижен относно “заплахата за свободата от страна на абсолютизма на централизираното правителство, тиранията на мнозинството, бюрократичната администрация, демокрацията и социализма”, заплахи, които не са преодолени и днес.

Един век след неговата смърт през 1902 година си струва да си припомним повече от лорд Актън, а не само най-известния му цитат. В края на краищата, както неговата биография в Института “Актън” казва, “той беше възприеман като един от най-учените хора по негово време, несравним с широтата, дълбочина и хуманността на своите познания” и “става познат като един от най-отчетливите защитници на религиозната и политическата свобода” през 19 век.

(б.пр. извадки от различни текстове на лорд Актън)

През всички епохи искрените приятели на свободата са рядкост...

Във всяка епоха прогресът на свободата е възпрепятстван от нейните естествени неприатели: невежеството и суеверието, желанието за завоевание и любовта към безгрижието, стремежът на силните хора към власт и стремежът на бедните към храна.

Под свобода имам предвид увереността, че всеки човек ще бъде закрилян при извършване на това, което той вярва, че е негов дълг, срещу въздействието на властите и мнозинствата, обичаите и мненията.

Свободата е предотвратяване на контрола от страна на останалите. Това изисква самоконтрол...

Свободата изисква, за реализацията ѝ, ограничаване на публичната власт, защото свободата е единственото нещо, което облагодетелства всички и не провокира искрена опозиция.

Свободата и доброто управление не се изключват едно друго и има отлични причини защо те трябва да вървят заедно. Свободата не е средство към по-висша политическа цел. Тя сама по себе си е най-висшата политическа цел. Добрата публична администрация не е нужна заради самата нея, а за сигурността при преследването на най-висшите цели на гражданското общество и частния живот.

Свободата не е способността да правим каквото искаме, а правото да можем да правим това, което трябва.

Свободата ни позволява да вършим работа невъзпрепятствани от държавата, обществото, невежеството и грешката. Ние сме свободни съразмерно с това доколко сме избавени от тези пречки...

... неясната етика означава непълна свобода. Защото свободата не идва с каквато и да е етична система, а с една много развита такава.

... освещаване на свободата... учене на хората да ценят свободите на останалите като техни собствени и да ги защитават повече заради любовта към справедливостта и милосърдието отколкото като претенция за право, е духът на това, което е велико и добро в развитието през последните двеста години.

... по рождение всички хора са свободни.

... съвестта императивно изисква едно съответстващо количество лична свобода... В това на никаква човешка власт не може да бъде позволено да се намесва. Ние сме задължени да разширяваме в най-голяма степен и да предпазваме от всяко посегателство сферата, в която можем да действваме в съгласие единствено с гласа на съзнанието, независимо от всякакви други съображения.

... интересът на отделните хора е над ексклузивния интерес на държавата. Властта на цялото не може да се поставя нито за момент на везните със свободата, т.е. със съвестта на поданиците, и тези, които действат по други принципи са най-лошите престъпници.

По-лесно е да се намерят хора, които могат да управляват себе си отколкото хора, които да управляват други. Всеки човек е най-добър, най-отговорен, съдия на своята собствена полза.

Големият въпрос е да се открие не какво правителствата определят, а какво трябва да определят, защото никакво предписание не е валидно срещу съвестта на човечеството.

Най-добрата възможност някога давана на света е отхвърлена, защото желанието за равенство направи напразни надеждите за свобода.

Опасността не е в това, че определена класа е неспособна да управлява. Всяка класа е неспособна да управлява.

Когато едно определено нещо е превърнато във върховна цел на държавата, било то привилегия за една класа, сигурността на властта в страната, най-голямото щастие за най-големия брой хора, или подкрепа за някаква спекулативна идея, държавата неизбежно става абсолютна.

Законите се правят за общото благо... Общото благо не трябва да се разглежда, ако то е закупено за сметка на индивида.

Волята на хората не може да направи справедливо това, което е несправедливо.

Има много неща, които правителството не може да прави, то трябва да се откаже от много добри намерения. То трябва да ги остави на предприемчивостта на останалите. То не може да храни народа. То не може да направи народа богат. То не може да учи народа.

Народната власт може да бъде покварена със същата отрова като личната власт.

Обхватната злина на демокрацията е тиранията на мнозинството или по-скоро на тази група, не винаги мнозинството, която успее чрез сила или измама да спечели изборите.

Лошо е да бъдеш потискан от малцинството, но е по-лошо да бъдеш потискан от мнозинството.

Най-сигурният тест, чрез който решаваме дали една страна е наистина свободна, е размерът на сигурност, с която се ползват малцинствата.

Сред всички причини, които понижават и деморализират хората, властта е най-постоянната и най-активната.

Онези, които имат повече власт, са изложени повече на грях; нито една теорема в геометрията не е по-сигурна от това.

... притежаването на неограничена власт... разяжда съвестта, втвърдява сърцето и обърква разума...

Няма грешка, която да е толкова чудовищна, че да не може да намери защитници.

Има принципи, които отменят прецедентите... има такова нещо като по-висш закон.

... цялото законодателство трябва да съответства (под естествения закон)... с гласа на универсална причина... на един принцип, обхващащ цялото човечество... Една благородна душевност предпочита неговата страна да бъде бедна и слаба и без значение, но свободна, отколкото силна, просперираща, но заробена.

Заради неговата загриженост към свободата лорд Актън е силно заинтересуван и загрижен за американския експеримент със свободата. И той не оставя никакво съмнение за това колко важно е нашето основаване за каузата на свободата по света когато казва:

... Вашингтон и Хамилтън... Техният пример... учи, че хората трябва да са готови за борба дори срещу отдалечена опасност за тяхната свобода, че дори ако облакът не е по-голям от дланта на човек, тяхно право и задължение е да рискуват националното съществуване, да жертват животи и съдби... да разбиват корони и скиптри, да хвърлят парламенти в морето. На този принцип на жертва те изграждат своята общност и чрез ефикасността ѝ изместват света извън орбитата му и посочват нов курс на историята.

Професор Тонсор казва за Актън, че “е жалко, че американските историци го четат толкова рядко.” И е трудно да се оспори това заключение. Актън може да не е бил в състояние да направи всеобхватната история на свободата, която е възнамерявал, но неговите събрани творби ни предоставят много мъдрост, която сега е забравена.

Статията е достъпна на английски на сайта на института “Мизес”:
<http://www.mises.org/fullstory.asp?control=1086>

Повече за лорд Актън на сайта на института “Актън”: <http://www.acton.org/>

Превод Георги Ангелов, george@ime.bg